Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
NICHOLASA EMILIOU
przedstawiona w dniu 4 maja 2023 r. [1]

Sprawa C-819/21

Staatsanwaltschaft Aachen
przy udziale:
M.D.

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Landgericht Aachen (sąd krajowy w Akwizgranie, Niemcy)]

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym – Decyzja ramowa 2008/909/WSiSW – Współpraca sądowa w sprawach karnych – Kara pozbawienia wolności orzeczona w państwie członkowskim, którego system sądownictwa, w opinii sądu wykonującego państwa członkowskiego, przestał gwarantować prawo do rzetelnego procesu – Możliwość odmowy wykonania zagranicznego orzeczenia

I. Wprowadzenie

1. MD jest obywatelem polskim, który został skazany przez Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże (Polska) na karę sześciu miesięcy pozbawienia wolności. Pierwotne zawieszenie tej kary zostało następnie uchylone przez ten sam sąd i w celu wykonania tej kary Sąd Okręgowy w Szczecinie (Polska) wydał europejski nakaz aresztowania (zwany dalej „ENA"), na podstawie którego MD aresztowano w Niemczech. Organy niemieckie odmówiły jednak wykonania tego ENA z uwagi na to, że miejsce zwykłego pobytu MD znajdowało się w Niemczech. Stąd mający jurysdykcję polski sąd zwrócił się do organów niemieckich o wykonanie kary orzeczonej wobec MD zgodnie z systemem ustanowionym decyzją ramową 2008/909/WSiSW [2].

2. Landgericht Aachen (sąd krajowy w Akwizgranie, Niemcy), który jest sądem odsyłającym w niniejszej sprawie, zwraca się o wyjaśnienie, czy może odmówić wykonania takiego wniosku, biorąc pod uwagę sytuację powstałą w wyniku kontrowersyjnych reform sądownictwa w Polsce, które legły u podstaw kilku wyroków Trybunału Sprawiedliwości. Sytuacja ta sprawia, że sąd odsyłający wątpi, czy można przyjąć, że prawo MD do rzetelnego procesu sądowego zostało zabezpieczone w kontekście, w którym, zdaniem sądu odsyłającego, ogólne nieprawidłowości wpływają na praworządność i wymóg niezależności sądownictwa tego państwa członkowskiego.

[1] Język oryginału: angielski

[2] Decyzja ramowa Rady z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej (Dz.U. 2008, L 327, s. 27), zmieniona decyzją ramową 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. (Dz.U. 2009, L 81, s. 24) (zwana dalej „decyzją ramową 2008/909").

3. Sąd odsyłający zwraca się w szczególności z zapytaniem o możliwość zastosowania wobec systemu wzajemnego uznawania ustanowionego decyzją ramową 2008/909 orzecznictwa Trybunału odnoszącego się do decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania [3], zgodnie z którym można wyjątkowo odmówić wykonania takiego nakazu poza przyczynami wyraźnie w niej przewidzianymi, jeżeli po przeprowadzeniu dwuetapowego badania (którego charakter zostanie wyjaśniony i omówiony w niniejszej opinii) okaże się, że takie wykonanie skutkowałoby rzeczywistym ryzykiem naruszenia podstawowego prawa do rzetelnego procesu sądowego zagwarantowanego w art. 47 akapit drugi Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą") [4]. W tym względzie sąd odsyłający dąży do uzyskania wyjaśnienia warunków, w jakich należy przeprowadzić takie badanie, oraz właściwego momentu, w odniesieniu do którego należy je przeprowadzić.

II. Ramy prawne

4. Artykuł 47 akapit drugi zdanie pierwsze karty stanowi, że „każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy".

5. Artykuł 3 ust. 4 decyzji ramowej 2008/909 stanowi, że decyzja ta „nie narusza obowiązku poszanowania praw podstawowych i podstawowych zasad prawnych określonych w art. 6 [TUE]".

6. Artykuł 4 ust. 1 lit. a)–c) tej decyzji ramowej wymienia trzy różne kategorie wykonujących państw członkowskich, do których może zostać przekazany wniosek o uznanie wyroku i wykonanie kary. Są to a) państwo członkowskie, którego osoba skazana jest obywatelem i w którym mieszka; lub b) państwo członkowskie, którego osoba skazana jest obywatelem, ale w którym nie mieszka, i do którego będzie deportowana po zwolnieniu jej z wykonania kary na podstawie nakazu o wydaleniu lub deportacji będącego częścią wyroku lub decyzji sądowej albo administracyjnej lub jakiegokolwiek innego środka będącego następstwem wyroku; lub c) państwo członkowskie inne niż państwo członkowskie, o którym mowa w lit. a) lub b), którego właściwy organ wyrazi zgodę na przekazanie do tego państwa członkowskiego wyroku i zaświadczenia.

7. Artykuł 8 ust. 1 stanowi, że „właściwy organ państwa wykonującego uznaje wyrok, który został przekazany zgodnie z art. 4, jak również z procedurą przewidzianą w art. 5, oraz niezwłocznie podejmuje wszelkie niezbędne środki w celu wykonania kary, chyba że właściwy organ postanowi powołać się na jedną z podstaw odmowy uznania i wykonania przewidzianych w art. 9".

8. W art. 9 ust. 1 lit. a)–l) decyzji ramowej 2008/909 wymieniono podstawy umożliwiające właściwemu organowi państwa wykonującego odmowę uznania wyroku i wykonania kary.

[3] Decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (Dz.U. 2002, L 190, s. 1), zmieniona decyzją ramową 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. (Dz.U. 2009, L 81, s. 24) (zwana dalej „decyzją ramową w sprawie ENA").

[4] Zobacz w szczególności wyrok z dnia 25 lipca 2018 r., Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa) [C-216/18 PPU, zwany dalej „wyrokiem Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa)", EU:C:2018:586].

III. Okoliczności faktyczne, postępowanie przed sądem krajowym oraz pytania prejudycjalne

9. MD jest obywatelem polskim, którego miejsce zwykłego pobytu znajduje się w Niemczech. W dniu 7 sierpnia 2018 r. Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże skazał MD na karę sześciu miesięcy pozbawienia wolności i warunkowo zawiesił wykonanie tej kary (wyrok zwany dalej „pierwotnym wyrokiem"). MD nie stawił się na rozprawie.

10. Postanowieniem z dnia 16 lipca 2019 r. Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże uchylił warunkowe zawieszenie i zarządził wykonanie kary pozbawienia wolności.

11. W dniu 17 grudnia 2020 r. Generalstaatsanwaltschaft Köln (prokuratura generalna w Kolonii, Niemcy) postanowiła nie wykonywać ENA wydanego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie z uwagi na okoliczność, że miejsce zwykłego pobytu MD znajduje się w Niemczech i że sprzeciwił się on przekazaniu go polskim organom [5].

12. W dniu 26 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie przekazał Generalstaatsanwaltschaft Berlin (prokuraturze generalnej w Berlinie, Niemcy) uwierzytelniony odpis pierwotnego wyroku wraz z zaświadczeniem, o którym mowa w art. 4 decyzji ramowej 2008/909, w celu wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności. Dokumenty te zostały przekazane właściwej miejscowo Staatsanwaltschaft Aachen (prokuraturze w Akwizgranie, Niemcy; zwanej dalej „prokuraturą w Akwizgranie").

13. Po przesłuchaniu MD i uznaniu, że spełnione zostały przesłanki do wykonania przedmiotowej kary pozbawienia wolności, prokuratura w Akwizgranie wystąpiła do Landgericht Aachen (sądu krajowego w Akwizgranie) o wykonanie pierwotnego wyroku w związku z zarządzeniem wykonania uprzednio zawieszonej kary i wymierzenie kary pozbawienia wolności w wymiarze sześciu miesięcy.

14. Sąd odsyłający zastanawia się jednak, czy może odmówić uznania przedmiotowych orzeczeń sądowych i wykonania orzeczonej kary z uwagi na to, że jego zdaniem występują przesłanki oparte na obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych informacjach dotyczących funkcjonowania systemu sądownictwa w Polsce, które wskazują na to, że stosunki panujące w polskim systemie sądownictwa w chwili wydania pierwotnego wyroku oraz wydania postanowienia uchylającego warunkowe zawieszenie wykonania kary były (i pozostają) niezgodne z zasadą praworządności przewidzianą w art. 2 TUE i wymogiem niezawisłości sądownictwa, które stanowią istotę przysługującego MD prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego wynikającego z art. 47 akapit drugi karty.

15. W tym kontekście sąd odsyłający powołuje się na wniosek Komisji w sprawie stwierdzenia wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez Rzeczpospolitą Polską zasady praworządności [6], na orzecznictwo dotyczące niezawisłości polskiego wymiaru sprawiedliwości wypracowane przez

[5] W postanowieniu odsyłającym wskazano, że decyzja ta została oparta na § 83b ust. 2 [pkt 2] Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych). Wydaje się zatem, co zauważa również Komisja, że w omawianej sprawie chodzi o sytuację objętą art. 4 ust. 6 decyzji ramowej w sprawie ENA. Przepis ten umożliwia odmowę wykonania ENA wydanego w celu wykonania kary pozbawienia wolności, gdy osoba, której dotyczy wniosek, jest obywatelem wykonującego nakaz państwa członkowskiego lub w tym państwie zamieszkuje, a państwo to zobowiązuje się wykonać karę pozbawienia wolności zgodnie z jego prawem krajowym.

[6] Wniosek Komisji Europejskiej dotyczący decyzji Rady w sprawie stwierdzenia wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez Rzeczpospolitą Polską zasady praworządności [COM(2017) 835 final].

Trybunał[7], Europejski Trybunał Praw Człowieka oraz sądy krajowe. Zwraca również uwagę na kilka sytuacji, w których władze polskie same uznały, że nie są związane pierwszeństwem stosowania prawa Unii.

16. W tych okolicznościach Landgericht Aachen (sąd krajowy w Akwizgranie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy sąd wykonującego państwa członkowskiego, do którego zwrócono się o stwierdzenie wykonalności, może na podstawie art. 3 ust. 4 [decyzji ramowej 2008/909] w związku z art. 47 akapit drugi [karty] odmówić uznania wyroku innego państwa członkowskiego i wykonania kary orzeczonej w tym wyroku zgodnie z art. 8 [decyzji ramowej 2008/909], jeżeli istnieją przesłanki wskazujące na to, że stosunki panujące w tym państwie członkowskim – w chwili wydania orzeczenia, które ma zostać wykonane, lub dotyczących go późniejszych orzeczeń – są niezgodne z prawem podstawowym do rzetelnego procesu sądowego, ponieważ w tym państwie członkowskim system sądownictwa jako taki nie jest już zgodny z zapisaną w art. 2 TUE zasadą państwa prawnego?

2) Czy sąd wykonującego państwa członkowskiego, do którego zwrócono się o stwierdzenie wykonalności, może na podstawie art. 3 ust. 4 [decyzji ramowej 2008/909], w związku z zapisaną w art. 2 TUE zasadą państwa prawnego, odmówić uznania wyroku innego państwa członkowskiego i wykonania kary orzeczonej w tym wyroku zgodnie z art. 8 [decyzji ramowej 2008/909], jeżeli istnieją przesłanki wskazujące na to, że system sądownictwa tego państwa członkowskiego – w chwili wydania orzeczenia w sprawie stwierdzenia wykonalności – nie jest już zgodny z zapisaną w art. 2 TUE zasadą państwa prawnego?

3) W przypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze:

Czy przed odmową uznania wyroku sądu innego państwa członkowskiego i wykonania kary orzeczonej tym wyrokiem z powołaniem się na art. 3 ust. 4 [decyzji ramowej 2008/909] w związku z art. 47 akapit drugi [karty] ze względu na to, że istnieją przesłanki wskazujące na to, że stosunki w tym państwie członkowskim są niezgodne z prawem podstawowym do rzetelnego procesu sądowego, gdyż sam system sądownictwa w tym państwie członkowskim nie jest już zgodny z zasadą państwa prawnego, należy jeszcze zbadać, czy te niezgodne z prawem podstawowym do rzetelnego procesu sądowego stosunki wywarły w danym postępowaniu konkretny skutek, który okazał się niekorzystny dla skazanego/skazanych?

4) W zakresie, w jakim na pytanie pierwsze lub drugie zostanie udzielona odpowiedź przecząca, z takim skutkiem, że wydanie rozstrzygnięcia, czy stosunki w danym państwie członkowskim są niezgodne z prawem podstawowym do rzetelnego procesu sądowego ze względu na to, że system sądownictwa w tym państwie jako taki nie jest już zgodny z zasadą państwa prawnego, nie należy do sądów państw członkowskich, lecz do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości:

Czy w dniu 7 sierpnia 2018 r. lub w dniu 16 lipca 2019 r. system sądownictwa w Rzeczypospolitej Polskiej był względnie czy obecnie jest zgodny z zapisaną w art. 2 TUE zasadą państwa prawnego?”.

[7] Wyroki: Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa); z dnia 5 listopada 2019 r., Komisja/Polska (Niezależność sądów powszechnych) (C-192/18, EU:C:2019:924); z dnia 19 listopada 2019 r., A.K. i in. (Niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego) (C-585/18, C-624/18 i C-625/18, EU:C:2019:982); z dnia 2 marca 2021 r., A.B. i in. (Powołanie sędziów Sądu Najwyższego – Odwołanie) (C-824/18, EU:C:2021:153); z dnia 15 lipca 2021 r., Komisja/Polska (System odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów) (C-791/19, EU:C:2021:596); z dnia 16 listopada 2021 r., Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i in. (od C-748/19 do C-754/19, EU:C:2021:931), a także postępowanie Komisja/Polska (C-204/21, w toku).

17. Uwagi na piśmie przedstawiły rządy niderlandzki i polski, a także Komisja Europejska. Ci uczestnicy postępowania także udzielili odpowiedzi na pytania przedłożone im przez Trybunał.

IV. Analiza

18. Poprzez swoje cztery pytania sąd odsyłający zwraca się o wyjaśnienie, czy i w jakich okolicznościach może on wyjątkowo odmówić uznania wyroku, przekazanego mu zgodnie z systemem ustanowionym decyzją ramową 2008/909 w celu wykonania kary pozbawienia wolności, poza wyraźnymi przesłankami przewidzianymi w tym celu w tym akcie prawnym, jeżeli zastosowanie tego systemu skutkowałoby w istocie akceptacją wcześniejszego naruszenia prawa do rzetelnego procesu. Naruszenie to wynika, zdaniem sądu odsyłającego, z ogólnych nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej wydającego nakaz państwa członkowskiego, co uniemożliwia należytą ochronę tego prawa.

19. Aby rozpocząć analizę, przedstawię najpierw wstępne uwagi dotyczące kontekstu i treści postanowienia odsyłającego. (sekcja A). Następnie przeanalizuję przedłożone pytania, odnosząc się w pierwszej kolejności do niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA, którą Trybunał wypracował w kontekście decyzji ramowej w sprawie ENA i która zainspirowała niniejsze odesłanie dotyczące konkretnie decyzji ramowej 2008/909 (sekcja B). Następnie ocenię, czy i w jakim zakresie tę niepisaną podstawę można zastosować do tego aktu prawnego, stanowiącego inne narzędzie współpracy sądowej w sprawach karnych w Unii Europejskiej, w odniesieniu do którego kwestia ta pojawia się przed Trybunałem po raz pierwszy (sekcja C). Wreszcie odniosę się do kwestii właściwego momentu, w odniesieniu do którego należy zastosować tę niepisaną i wyjątkową podstawę (sekcja D).

A. Uwagi wstępne dotyczące kontekstu i treści postanowienia odsyłającego

20. Jak już wspomniano, niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy stosowania decyzji ramowej 2008/909. Akt ten wchodzi w zakres przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, która podlega zasadzie wzajemnego uznawania i opiera się na wzajemnym zaufaniu, jakie państwa członkowskie muszą mieć do systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych innych państw członkowskich [8]. Krótko mówiąc, wzajemne zaufanie wymaga, aby państwa członkowskie przyjmowały domniemanie co do przestrzegania prawa Unii, w tym gwarantowanych przez to prawo praw podstawowych, we wszystkich innych państwach członkowskich [9].

21. Z tych krótkich uwag wynika, że decyzja ramowa 2008/909 podlega tym samym ogólnym zasadom leżącym u jej podstaw, co – w odniesieniu do tego, co istotne w niniejszej sprawie – decyzja ramowa w sprawie ENA [10].

[8] Zobacz podobnie opinia 2/13 (Przystąpienie Unii Europejskiej do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności) z dnia 18 grudnia 2014 r. (EU:C:2014:2454, pkt 191 i przytoczone tam orzecznictwo).

[9] Zobacz na przykład wyrok z dnia 22 lutego 2022 r., Openbaar Ministerie (Sąd ustanowiony ustawą w wydającym nakaz państwie członkowskim) [C-562/21 PPU i C-563/21 PPU, zwany dalej „wyrokiem Openbaar Ministerie (Sąd ustanowiony ustawą w wydającym nakaz państwie członkowskim)", EU:C:2022:100, pkt 40, 41 i przytoczone tam orzecznictwo].

[10] W kontekście decyzji ramowej 2008/909 zob. podobnie jej motyw 5 oraz Zawiadomienie Komisji – Podręcznik przekazywania osób skazanych i kar pozbawienia wolności w Unii Europejskiej (Dz.U. 2019, C 403, s. 2, pkt 1.2).

22. Jak wyjaśnię poniżej bardziej szczegółowo, ta decyzja ramowa opiera się na obowiązku wykonania ENA, z zastrzeżeniem jedynie wyczerpująco wymienionych podstaw odmowy. Jednocześnie Trybunał wyjaśnił, że wykonanie ENA nie może narażać danej osoby na rzeczywiste ryzyko naruszenia niektórych z jej praw podstawowych zagwarantowanych w karcie ani też, jak orzeczono później, jego stosowanie nie może usprawiedliwiać pewnych naruszeń, do których już doszło. Aby zapobiec powstaniu tych sytuacji, Trybunał wypracował dodatkową, niepisaną podstawę dla odmowy wykonania ENA, która może jednak znaleźć zastosowanie jedynie w wyjątkowych okolicznościach.

23. Do celów ustalania, czy takie okoliczności istnieją, Trybunał wypracował dwuetapowe badanie, które ma stosować odpowiedni właściwy organ krajowy. Pokrótce – badanie to wymaga ustalenia, w *pierwszej* kolejności, czy w państwie członkowskim wydającym ENA istnieją systemowe lub ogólne nieprawidłowości, które mogą mieć wpływ na rozpatrywane prawo podstawowe. Jeśli tak, w *drugiej* kolejności badania wymaga sprawdzenia, czy te systemowe lub ogólne nieprawidłowości stwarzają rzeczywiste ryzyko naruszenia rozpatrywanego prawa podstawowego lub czy już w sposób konkretny wpłynęły na to prawo.

24. Rozumiem, że to właśnie podobieństwo zasad leżących u podstaw współpracy sądowej dotyczącej decyzji ramowej w sprawie ENA z jednej strony i decyzji ramowej 2008/909 z drugiej strony skłoniło sąd odsyłający do zbadania, czy powyższa niepisana podstawa odmowy ma zastosowanie również w kontekście tej decyzji ramowej. Jednocześnie rozumiem, że pewne różnice pomiędzy tymi aktami prawnymi skłaniają sąd odsyłający do zwrócenia się z zapytaniem, czy podstawa ta ma zastosowanie na tych samych zasadach.

25. Poza głównym i dorozumianym pytaniem dotyczącym możliwości zastosowania niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA wypracowanej w orzecznictwie Trybunału dotyczącym decyzji ramowej w sprawie ENA sąd odsyłający podnosi, w sposób wyraźny lub dorozumiany, cztery pytania szczegółowe, które można przedstawić w poniższy sposób.

26. Sąd ten, po pierwsze, zastanawia się, czy możliwe jest, aby dwuetapowe badanie wymagane przez rozpatrywaną niepisaną i wyjątkową podstawę odmowy zostało ograniczone do pierwszego etapu, czy też konieczne jest również przeprowadzenie drugiego etapu i sprawdzenie, czy stwierdzone nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej wydającego nakaz państwa członkowskiego wpłynęły na podstawowe prawo MD do rzetelnego procesu sądowego przed odmową wykonania wyroku sądu tego innego państwa członkowskiego (pytanie trzecie w związku z pytaniami pierwszym i drugim).

27. Po drugie, w szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy sąd odsyłający ma wątpliwości co do momentu, w którym należy przeprowadzić to badanie: czy jest to moment wydania pierwotnego wyroku skazującego, czy moment zarządzenia wykonania kary (pytanie pierwsze), czy też moment, w którym organ wykonujący musi wydać orzeczenie o uznaniu wyroku i wykonaniu kary (pytanie drugie).

28. Wreszcie sąd odsyłający nie jest pewien, czy ocena sytuacji panującej w systemie sądownictwa wydającego nakaz państwa członkowskiego należy do sądu krajowego, czy też stanowi ona kwestię z zakresu „wykładni traktatów”, zastrzeżoną dla Trybunału Sprawiedliwości. W tym ostatnim przypadku sąd odsyłający zastanawia się, czy ten system sądownictwa był w dniach mających znaczenie dla sprawy zgodny z zasadą państwa prawnego (pytanie czwarte).

29. W kolejnych częściach niniejszej opinii odniosę się do tych kwestii łącznie, przypominając, po pierwsze, genezę niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA, zanim przejdę, po drugie, do możliwości jej zastosowania i warunków jej zastosowania do decyzji ramowej 2008/909, w tym, po trzecie, do jej właściwych ram czasowych.

B. Niepisana podstawa dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA

30. Trybunał wprowadził niepisaną podstawę dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA w wyroku Aranyosi i Căldăraru [11], w którym stwierdzono, że przekazanie zainteresowanych osób niesie ze sobą ryzyko narażenia tych osób na naruszenie bezwzględnego zakazu nieludzkiego lub poniżającego traktowania [12] z uwagi na systemowe nieprawidłowości w warunkach pozbawienia wolności w wydającym nakaz państwie członkowskim.

31. W tym kontekście Trybunał przypomniał, że państwa członkowskie są co do zasady zobowiązane do wykonania ENA [13], z zastrzeżeniem jedynie podstaw obligatoryjnej i fakultatywnej odmowy wykonania, wyczerpująco określonych w art. 3, 4 i 4a decyzji ramowej w sprawie ENA. Żadna z podstaw wymienionych w tych przepisach nie miała zastosowania do przedmiotowej sytuacji. Trybunał stwierdził jednak, że wykonania ENA można również odmówić, w wyjątkowych okolicznościach, gdy *po pierwsze*, stwierdzono systemowe lub ogólne nieprawidłowości, które mogą mieć wpływ na ochronę danego prawa podstawowego, a *po drugie*, istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby sądzić, że osoba, której dotyczy ENA, będzie narażona na rzeczywiste ryzyko naruszenia danego prawa podstawowego w przypadku jej przekazania [14].

32. Trybunał potwierdził stosowanie tej niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA oraz dwuetapowego badania, na którym się ono opiera, w wyroku Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa), w kontekście podstawowego prawa do rzetelnego procesu przed niezawisłym sądem, określonego w art. 47 akapit drugi karty. Z wyroku tego wynika, że wykonujący nakaz organ sądowy może nie wykonać ENA, jeżeli, *po pierwsze*, w oparciu o obiektywne, wiarygodne, dokładne i należycie zaktualizowane informacje o funkcjonowaniu systemu sądowego w wydającym nakaz państwie członkowskim zauważa istnienie rzeczywistego ryzyka naruszenia prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, związanego z brakiem niezależności sądów tego państwa członkowskiego z uwagi na systemowe lub ogólne nieprawidłowości, oraz jeżeli, *po drugie*, w szczególnych okolicznościach sprawy istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby przyjąć, że ścigana osoba będzie narażona na to ryzyko w następstwie jej przekazania [15].

[11] Wyrok z dnia 5 kwietnia 2016 r., Aranyosi i Căldăraru (C-404/15 i C-659/15 PPU, zwany dalej „wyrokiem Aranyosi i Căldăraru”, EU:C:2016:198).

[12] Przewidzianego w art. 4 karty.

[13] Jak stanowi art. 1 ust. 2 decyzji ramowej w sprawie ENA.

[14] Wyrok Aranyosi i Căldăraru, pkt 94, 104. Zobacz także wyroki: z dnia 25 lipca 2018 r., Generalstaatsanwaltschaft (Warunki pozbawienia wolności na Węgrzech) (C-220/18 PPU, EU:C:2018:589); z dnia 15 października 2019 r., Dorobantu (C-128/18, EU:C:2019:857).

[15] Wyrok Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa), pkt 61, 68.

33. W wyrokach Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego) [16] i Openbaar Ministerie (Sąd ustanowiony ustawą w wydającym nakaz państwie członkowskim) [17] Trybunał potwierdził, że w przypadku gdy sąd krajowy jest przekonany, że spełniona jest pierwsza przesłanka dwuetapowego badania, *wciąż* należy przejść do drugiego etapu i dokonać oceny szczególnych okoliczności danej sytuacji.

34. Dodatkowo o ile stosowanie niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA było początkowo rozpatrywane na tle okoliczności faktycznych, które czyniły właściwym badanie jedynie *przyszłego* naruszenia rozpatrywanego prawa podstawowego („rzeczywiste ryzyko"), o tyle Trybunał wyjaśnił, że podstawa ta ma zastosowanie również do sytuacji wiążących się z dowodami naruszenia *w przeszłości* (gdy dany ENA został wydany w celu wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej w postępowaniu karnym, na które konkretny wpływ miały stwierdzone systemowe lub ogólne nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej wydającego nakaz państwa członkowskiego) [18].

C. Niepisana podstawa dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA a decyzja ramowa 2008/909

35. Zanim przejdę do głównego zagadnienia, czy niepisana podstawa dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA ma również zastosowanie mutatis mutandis do decyzji ramowej 2008/909 (część 2), przedstawię komentarz, czy takie rozważania mają w ogóle znaczenie dla sytuacji w postępowaniu głównym. Takie znaczenie powinno istnieć tylko wtedy, gdy sąd odsyłający znajdzie się w sytuacji, w której system prawny tego aktu nakłada *obowiązek* uznania orzeczenia i wykonania kary, której sprawa dotyczy (część 1).

1. W przedmiocie istnienia obowiązku uznania wyroku i wykonania kary

36. Przypominam, że niepisana podstawa dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA została wypracowana w celu zapobieżenia rzeczywistemu ryzyku naruszenia niektórych praw podstawowych chronionych kartą (lub zapobieżenia późniejszej akceptacji takiego naruszenia), co w przypadku stwierdzenia takiej potrzeby prowadzi do wyjątku od *obowiązku* wykonania ENA.

37. Zatem aby podstawa ta nabrała znaczenia w kontekście decyzji ramowej 2008/909, należy ustalić, czy organ wykonujący znajduje się w sytuacji, w której ma obowiązek uznania przekazanego mu wyroku i wykonania orzeczonej w nim kary. Jednakże nie wszystkie przypadki objęte tym aktem rodzą taki obowiązek.

38. Ów akt prawny rozróżnia bowiem określone sytuacje w zależności od relacji pomiędzy danym skazanym a państwem członkowskim, do którego skierowano wniosek o uznanie.

[16] Wyrok z dnia 17 grudnia 2020 r., Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego) [C-354/20 PPU i C-412/20 PPU, zwany dalej „wyrokiem Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego)", EU:C:2020:1033, w szczególności pkt 60, 61].

[17] Wyrok Openbaar Ministerie (Sąd ustanowiony ustawą w wydającym nakaz państwie członkowskim), pkt 66.

[18] Ibidem, pkt 83, 86, 102. Jak zauważa rząd niderlandzki, wyrok ten został wydany po wydaniu postanowienia odsyłającego w niniejszej sprawie w dniu 30 grudnia 2021 r. Tym niemniej zob. jednak wyrok Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego), pkt 68.

39. Zgodnie z art. 4 ust. 1 decyzji ramowej 2008/909 wydające nakaz państwo członkowskie może skierować wniosek w tym przedmiocie do: a) państwa członkowskiego, którego osoba skazana jest obywatelem i w którym mieszka; lub b) państwa członkowskiego, którego osoba skazana jest obywatelem, ale w którym nie mieszka, i do którego będzie deportowana po zwolnieniu jej z wykonania kary; lub c) innego państwa członkowskiego, „którego właściwy organ wyrazi zgodę na przekazanie do tego państwa członkowskiego wyroku i zaświadczenia".

40. Innymi słowy, podczas gdy pierwsze dwa scenariusze tworzą obowiązek uznania wyroku i wykonania przedmiotowej kary, trzeci jest uzależniony od zgody, która może, ale nie musi zostać udzielona [19]. W konsekwencji ten trzeci scenariusz sam w sobie nie pociąga za sobą obowiązku uwzględnienia wniosku przesłanego w tym zakresie.

41. Postanowienie odsyłające zawiera informacje wyjaśniające, że MD jest obywatelem państwa członkowskiego wydającego nakaz i ma miejsce zamieszkania w państwie wykonującym nakaz. Informacje te zdają się wskazywać, z zastrzeżeniem dokonania weryfikacji przez sąd odsyłający, że nie jest on (również) obywatelem tego ostatniego państwa. Jednakże, moim zdaniem, rozróżnienie ustanowione w art. 4 ust. 1 decyzji ramowej 2008/909 przestaje w każdym razie mieć znaczenie, gdy wniosek o uznanie został złożony w następstwie odmowy wykonania ENA na podstawie art. 4 ust. 6 decyzji ramowej w sprawie ENA. Zgodnie bowiem z tym przepisem, jak już wskazano wyżej, wykonujące państwo członkowskie może odmówić wykonania ENA, gdy zobowiąże się do wykonania rozpatrywanej kary [20].

42. Z akt sprawy rozumiem, że taka wydaje się sytuacja w postępowaniu głównym [21], która to sytuacja znajduje ogólne odzwierciedlenie w art. 25 decyzji ramowej 2008/909, zgodnie z którym „przepisy [tego aktu] mają odpowiednio zastosowanie w zakresie, w jakim są zgodne z przepisami decyzji ramowej [w sprawie ENA] do wykonywania kar, w przypadku gdy państwo członkowskie rozpocznie wykonywanie kary w sprawach objętych art. 4 ust. 6 decyzji ramowej [w sprawie ENA]".

43. Jestem zdania, że gdyby wykonujące państwo członkowskie było nadal uprawnione do odmowy – na podstawie art. 4 ust. 1 lit. c) decyzji ramowej 2008/909 – uznania orzeczenia po tym, jak odmówiło wykonania ENA na podstawie art. 4 ust. 6 decyzji ramowej w sprawie ENA, doprowadziłoby to do sytuacji niezgodnej z tym ostatnim aktem prawnym [22]. Uważam zatem, że jeżeli wniosek o uznanie i wykonanie został złożony w tym szczególnym kontekście, nie pozostawia to marginesu uznania, nawet jeżeli w przeciwnym razie przedmiotowa sytuacja podlegałaby uznaniowemu scenariuszowi przewidzianemu w art. 4 ust. 1 lit. c) decyzji ramowej 2008/909 [23].

[19] Jak również wyjaśniono w Zawiadomieniu Komisji – Podręcznik przekazywania osób skazanych i kar pozbawienia wolności w Unii Europejskiej (Dz.U. 2019, C 403, p. 2), zwanym dalej „Podręcznikiem przekazywania", pkt 2.3.4., 2.5. Jednakże zgodnie z art. 4 ust. 7 decyzji ramowej 2008/909 państwa członkowskie mogą odstąpić od wymogu ich zgody w sytuacjach opisanych w tym przepisie.

[20] Zobacz przypis 5 powyżej. Cel tego przepisu decyzji ramowej w sprawie ENA jest taki sam jak cel decyzji ramowej 2008/909 wyrażony w jej art. 3 ust. 1, mianowicie ułatwienie resocjalizacji osoby skazanej. Zobacz wyrok z dnia 13 grudnia 2018 r., Sut (C-514/17, EU:C:2018:1016, pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo).

[21] Zobacz pkt 11 i przypis 5 powyżej.

[22] Taka wykładnia znajduje potwierdzenie w strukturze standardowego formularza przewidzianego w załączniku I do decyzji ramowej 2008/909, który należy przekazać wykonującemu nakaz państwu członkowskiemu wraz z wyrokiem do uznania. W „rubryce" g) tego formularza organ wydający ma obowiązek wskazać, który ze scenariuszy przewidzianych w art. 4 ust. 1 decyzji ramowej 2008/909, opisanych w pkt 39 niniejszej opinii, ma zastosowanie. Jednocześnie stwierdza się, że takie wskazanie nie jest już konieczne, gdy organ wydający potwierdza, poprzez „zaznaczenie" rubryki f), że wniosek stanowi kontynuację sytuacji objętej art. 4 ust. 6 decyzji ramowej w sprawie ENA.

[23] Zobacz pkt 39 powyżej.

44. W tych okolicznościach należy dokładniej zbadać, czy wspomniana wyżej niepisana i wyjątkowa podstawa odmowy ma zastosowanie do tego aktu prawnego i na jakich warunkach.

2. W przedmiocie możliwości zastosowania niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA do decyzji ramowej 2008/909

45. Aby ocenić tę kwestię, zacznę od przypomnienia mojej wcześniejszej uwagi, że decyzja ramowa 2008/909, podobnie jak decyzja ramowa w sprawie ENA, jest aktem prawnym mieszczącym się w zakresie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

46. Następnie, jak już zauważono, podobnie jak decyzja ramowa w sprawie ENA, decyzja ta opiera się na zasadzie wzajemnego uznawania, która z kolei wynika z wzajemnego zaufania, jakie państwa członkowskie powinny mieć do swoich systemów prawnych. To wzajemne zaufanie wymaga, aby państwa członkowskie, poza wyjątkowymi okolicznościami, uważały, że wszystkie pozostałe państwa członkowskie przestrzegają prawa Unii i praw podstawowych uznanych przez prawo Unii [24].

47. W następnej kolejności – dlatego też, co do zasady, gdy ten akt prawny nakłada na organ wykonujący obowiązek uznania wyroku i wykonania kary, wniosek złożony w tym celu powinien zostać uwzględniony zgodnie z art. 8 ust. 1 decyzji ramowej 2008/909, z zastrzeżeniem jedynie podstaw odmowy wymienionych w sposób wyczerpujący w art. 9 ust. 1 tego aktu [25]. Rozumiem, że żadna z tych podstaw nie ma zastosowania w sprawie w postępowaniu głównym [26].

48. Jak jednak przypomniano, wzajemne zaufanie nie jest równoznaczne ze ślepą ufnością [27]. Prawo Unii należy zawsze interpretować zgodnie z kartą, tak aby uniknąć sytuacji, w których jego stosowanie prowadziłoby do rzeczywistego ryzyka naruszenia zagwarantowanych w niej praw podstawowych lub, co ma znaczenie w niniejszej sprawie, w których jego stosowanie akceptowałoby pewne sytuacje, w których takie naruszenie już nastąpiło. Myśl ta została ujęta w klauzuli „praw podstawowych" zawartej w art. 3 ust. 4 decyzji ramowej 2008/909, która, podobnie jak art. 1 ust. 3 decyzji ramowej w sprawie ENA, stanowi, iż nie narusza ona obowiązku poszanowania praw podstawowych i podstawowych zasad prawnych określonych w art. 6 TUE [28].

49. Z orzecznictwa Trybunału przytoczonego w poprzedniej części niniejszej opinii wynika, że gdyby wykonanie ENA prowadziło do wykonania kary orzeczonej w wyniku postępowania karnego, którego przebieg dotknięty był systemowymi lub ogólnymi nieprawidłowościami w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej wydającego nakaz państwa członkowskiego i z tego powodu w sposób konkretny wpłynęłoby na przebieg danej sprawy karnej, skutkowałoby to akceptacją naruszenia prawa danej osoby do rzetelnego procesu sądowego [29].

[24] Zobacz przypisy 8 i 9 powyżej.

[25] Innymi słowy podczas gdy obowiązek wykonania jest regułą, decyzja o niewykonaniu jest wyjątkiem. Jeśli chodzi o decyzję ramową w sprawie ENA, zob. niedawny wyrok z dnia 23 marca 2023 r., LU i PH (Uchylenie warunkowego zawieszenia wykonania kary) (C-514/21 i C-515/21, zwany dalej „wyrokiem LU i PH", EU:C:2023:235, pkt 47, 77 i przytoczone tam orzecznictwo).

[26] W moim rozumieniu okoliczność, że proces MD odbywał się zaocznie, nie miała znaczenia, gdy organy niemieckie podjęły decyzję o odmowie wykonania ENA, i nie ma również znaczenia dla niniejszej sprawy z uwagi na warunki, w których można odmówić uznania wyroku i wykonania kary w takiej sytuacji zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. i) decyzji ramowej 2008/909.

[27] Zobacz K. Lenaerts, „La vie après l'avis: exploring the principle of mutual (yes not blind) trust", w: *Common Market Law Review*, Vol. 54, nr 3, 2017, s. 805–840; V. Mitsilegas, „Mutual Recognition and Fundamental Rights in EU Criminal Law", w: S. Iglesias Sánchez i M. González Pascual, *Fundamental Rights in the EU Area of Freedom, Security and Justice*, Cambridge University Press, 2021, s. 253–271, w szczególności s. 270, 271.

[28] Zobacz także motyw 13 decyzji ramowej 2008/909.

[29] Zobacz podobnie wyroki: Openbaar Ministerie (Sąd ustanowiony ustawą w wydającym nakaz państwie członkowskim), pkt 83, 86, 102; Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego), pkt 68.

50. Zważywszy, że decyzja ramowa 2008/909 i decyzja ramowa w sprawie ENA działają na tej samej podstawie wzajemnego zaufania i wzajemnego uznawania, które mogą prowadzić do skutecznego wykonania kary pozbawienia wolności, uważam, że niepisana podstawa pozwalająca na wyjątkową odmowę wniosku wystosowanego przez właściwy organ innego państwa członkowskiego musi mieć zastosowanie w odniesieniu do obu tych aktów prawnych. Stosowanie obu tych decyzji może bowiem w praktyce doprowadzić do sytuacji, w której konieczne będzie zapobieżenie negatywnym skutkom opisanym w sposób ogólny w poprzednim punkcie.

51. Ponadto podobieństwo podstawowych cech tych aktów prowadzi mnie do stwierdzenia, że omawiana niepisana podstawa musi mieć zastosowanie na tych samych warunkach niezależnie od tego, na który z tych dwóch aktów się powołujemy. Oznacza to, jak sugerują rządy niderlandzki i polski oraz Komisja, że zastosowanie tej podstawy musi opierać się na tej samej dwuetapowej analizie, którą Trybunał wypracował w kontekście decyzji ramowej w sprawie ENA. Jestem bowiem zdania, podobnie jak Trybunał zauważył w tamtym kontekście, że niezależnie od tego, jak poważne mogą być systemowe lub ogólne nieprawidłowości, sam fakt ich istnienia niekoniecznie musi przekładać się na wszystkie rozstrzygnięcia sądów owego państwa członkowskiego w każdej konkretnej sprawie [30].

52. To właśnie sprawia, że konieczny jest drugi i zindywidualizowany etap badania w kontekście decyzji ramowej w sprawie ENA, i to samo sprawia, że konieczny jest on w kontekście decyzji ramowej 2008/909.

53. Na to stwierdzenie nie ma moim zdaniem wpływu ani wyrok Trybunału w sprawie OG i PI (Prokuratury w Lubece i w Zwickau) [31], ani brak w decyzji ramowej 2008/909 odpowiednika motywu 10 decyzji ramowej w sprawie ENA. Sąd odsyłający powołuje się na oba te elementy na potwierdzenie swojego zapatrywania, że wystarczające jest zastosowanie pierwszego etapu badania.

54. Jeśli chodzi, po pierwsze, o wyrok OG i PI (Prokuratury w Lubece i w Zwickau), Trybunał wyjaśnił w tym wyroku, w skrócie, jakie wymogi musi spełnić „wydający nakaz organ sądowy" w rozumieniu decyzji ramowej w sprawie ENA, aby uznano go za „niezależny" i tym samym aby mógł wydawać ENA mogące wywołać skutki prawne, które prawo Unii z nim wiąże. Prokuratury, których dotyczyły te sprawy, nie spełniały tych wymogów, co pozbawiało je statusu „wydającego nakaz organu sądowego" w rozumieniu decyzji ramowej w sprawie ENA.

55. W odpowiedzi na ten wyrok Trybunałowi przedłożono pytanie, czy wniosek wyciągnięty w tej sprawie oznacza, że w przypadku stwierdzenia systemowych lub ogólnych nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej te nieprawidłowości oznaczają, że *wszystkie* sądy danego państwa członkowskiego tracą status „wydającego nakaz organu sądowego", co zwalnia organ wykonujący z konieczności przeprowadzenia drugiego etapu badania, który leży u podstaw zastosowania niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA [32].

[30] Zobacz na przykład wyrok Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego), pkt 42.

[31] Wyrok z dnia 27 maja 2019 r., OG i PI (Prokuratury w Lubece i w Zwickau) (C-508/18 i C-82/19 PPU, EU:C:2019:456).

[32] Wyrok Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego), pkt 33.

56. Trybunał udzielił odpowiedzi przeczącej. Wyjaśnił on, że wniosek wyciągnięty w wyroku OG i PI (Prokuratury w Lubece i w Zwickau) nie opierał się na istnieniu systemowych lub ogólnych nieprawidłowości w zakresie systemu krajowego, którego dotyczyły sprawy, lecz na okoliczności, że rozpatrywane w tych sprawach prokuratury były podporządkowane władzy wykonawczej, która mogła udzielać im instrukcji, czy w danej sprawie powinien zostać wydany ENA [33].

57. Natomiast sytuacje, które doprowadziły do wypracowania niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA, dotyczą scenariusza, w którym ENA został wydany przez *sąd*, którego strukturalna niezależność od władzy wykonawczej nie budzi prima facie wątpliwości, ponieważ jest to właśnie sąd, a nie prokurator. Z orzecznictwa Trybunału wynika, że przesłanka ta może być badana jedynie w wyjątkowej sytuacji systemowych lub ogólnych nieprawidłowości w zakresie systemu sądownictwa jako takiego, które wywołują wątpliwości co do *faktycznego* funkcjonowania sądów wchodzących w skład tego systemu. Ponieważ jednak takie systemowe lub ogólne nieprawidłowości mogą mieć różny wpływ na cały system sądownictwa, którego sprawa dotyczy, należy ustalić nie tylko ich istnienie (etap pierwszy), ale również to, że mogą one wpłynąć lub już wpłynęły na konkretną sprawę (etap drugi).

58. Moim zdaniem to samo rozumowanie należy zastosować w kontekście decyzji ramowej 2008/909. Stosowanie tego aktu prawnego opiera się na wzajemnym uznawaniu wyroków wydanych przez sądy państw członkowskich, których niezależność nie może być kwestionowana, poza wyjątkowymi okolicznościami. Ponieważ, jak już zauważono, te wyjątkowe okoliczności mogą mieć zróżnicowany wpływ w ramach sądownictwa rozpatrywanego wydającego nakaz państwa, należy zbadać ich konkretne konsekwencje w odniesieniu do poszczególnych przypadków.

59. Po drugie, wbrew temu, co sugeruje sąd odsyłający, na wniosek dotyczący możliwości zastosowania *obu* etapów badania nie ma wpływu brak w decyzji ramowej 2008/909 odpowiednika motywu 10 decyzji ramowej w sprawie ENA. Motyw ten stanowi, że wykonanie mechanizmu ENA „można zawiesić jedynie w przypadku poważnego i trwałego naruszenia przez jedno z państw członkowskich zasad określonych w [art. 2 TUE]", zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 7 TUE.

60. Prawdą jest, że w wyroku Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa) Trybunał oparł się na tym motywie, aby stwierdzić, że drugi etap badania nie musi być przeprowadzony, jeżeli Rada zawiesi decyzję ramową w sprawie ENA w odniesieniu do danego państwa członkowskiego w wyniku procedury przewidzianej w art. 7 ust. 2 TUE [34].

61. Z braku w decyzji ramowej 2008/909 przepisu odnoszącego się do takiej procedury nie wynika jednak, że ta procedura może zostać zastąpiona orzeczeniem sądu krajowego.

62. W kontekście decyzji ramowej w sprawie ENA Trybunał bardzo wyraźnie stwierdził, że niezastosowanie drugiego etapu badania prowadziłoby do (niedopuszczalnego) ogólnego wyłączenia stosowania zasady wzajemnego zaufania i wzajemnego uznawania do orzeczeń wydawanych przez sądy danego państwa członkowskiego [35].

[33] Wyrok Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego), pkt 48, 50.

[34] Wyrok Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa), pkt 70–72.

[35] Zobacz podobnie wyrok Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego), pkt 43.

63. Jestem zdania, że ta sama uwaga dotyczy decyzji ramowej 2008/909. Jak również co do zasady zauważyły rządy niderlandzki i polski oraz Komisja, brak wyraźnego odesłania w takim akcie prawa wtórnego do mechanizmu zawieszenia przewidzianego w art. 7 ust. 2 TUE nie zmienia faktu, że *generalne* zawieszenie jego stosowania w odniesieniu do danego państwa członkowskiego może wynikać jedynie z tego mechanizmu.

64. Wreszcie jeśli chodzi o wątpliwości sądu odsyłającego dotyczące tego, czy pierwszy etap badania powinien być przeprowadzany przez sądy krajowe, czy też jest to kwestia wykładni prawa Unii zastrzeżona dla Trybunału Sprawiedliwości, w pełni uznaję obawy sądu odsyłającego, jeśli chodzi o znaczenie tego ustalenia. Natomiast w odniesieniu do sugestii sądu odsyłającego (co dalej znalazło odzwierciedlenie w treści czwartego pytania prejudycjalnego)[36], że takie ustalenie powinno być dokonane w sposób jednolity, aby uniknąć braku pewności prawa w Unii Europejskiej, zauważam, że takie jednolite ustalenie może wynikać jedynie z procedury opartej na art. 7 ust. 2 TUE, o której mowa powyżej, która z kolei skutkuje zawieszeniem stosowania danego aktu prawnego wobec danego państwa członkowskiego. W braku takiego ustalenia decyzja ramowa 2008/909 nadal ma zastosowanie. Z powyższych względów uważam, że klauzula dotycząca praw podstawowych zawarta w art. 3 ust. 4 daje organowi wykonującemu możliwość, a nawet nakłada na niego obowiązek zapobiegania akceptacji wcześniejszego naruszenia podstawowego prawa do rzetelnego procesu poprzez wyjątkową odmowę uznania wyroku i wykonania kary, w warunkach opisanych powyżej w niniejszej opinii.

65. W tym względzie zauważam też, że o ile kwestia, czy możliwe jest stosowanie niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy wykonania ENA do decyzji ramowej 2008/909, a także warunków jej stosowania, jest kwestią wykładni prawa Unii, którą Trybunał może przedstawić w odpowiedzi na pytanie prejudycjalne na podstawie art. 267 TFUE, o tyle ustalenie, czy w danym przypadku należy uruchomić tę podstawę, zależy od okoliczności faktycznych danego przypadku i stanowi kwestię stosowania prawa Unii, należącą wyłącznie do właściwości sądu krajowego[37]. Jest tak nie tylko w odniesieniu do drugiego etapu badania dotyczącego szczególnych okoliczności danej sprawy, ale także w odniesieniu do pierwszego etapu, polegającego na ustaleniu istnienia ogólnych lub systemowych nieprawidłowości, jeśli chodzi o – w niniejszej sprawie – sądownictwo wydającego nakaz państwa członkowskiego. Zgodnie z tym założeniem wyjściowym orzecznictwo przytoczone w całej niniejszej opinii, dotyczące decyzji ramowej w sprawie ENA, dostarcza sądowi krajowemu wskazówek co do czynników, które należy wziąć pod uwagę w tym celu[38].

66. W świetle powyższej analizy stwierdzam, że art. 3 ust. 4 decyzji ramowej 2008/909 należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji, gdy akt ten nakłada na organ wykonujący obowiązek uznania wyroku i wykonania kary i gdy, *po pierwsze*, organ ten posiada dowody na istnienie systemowych lub ogólnych nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej w wydającym nakaz państwie członkowskim, może on odmówić takiego uznania i wykonania tylko wtedy, gdy, *po drugie*, stwierdzi, że w konkretnych okolicznościach sprawy istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby przyjąć, że – przy uwzględnieniu między innymi przedstawionych

[36] Zauważam, że pytanie czwarte zostało przedłożone jedynie pomocniczo, gdyby Trybunał odpowiedział na pytania pierwsze i drugie w taki sposób, że organ wykonujący nie może odmówić uznania i wykonania wniosku poprzez (jedynie) odwołanie się do istnienia systemowych lub ogólnych nieprawidłowości (ponieważ, jak odczytuję rozumowanie sądu odsyłającego, ocena ta nie należałaby do sądu krajowego, lecz do Trybunału Sprawiedliwości).

[37] Zobacz wyrok z dnia 16 listopada 2021 r., Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i in. (od C-748/19 do C-754/19, EU:C:2021:931, pkt 75 i przytoczone tam orzecznictwo); zob. podobnie wyrok z dnia 6 października 2021 r., Consorzio Italian Management i Catania Multiservizi (C-561/19, EU:C:2021:799, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).

[38] Zobacz podobnie na przykład wyrok Openbaar Ministerie (Sąd ustanowiony ustawą w wydającym nakaz państwie członkowskim), pkt 78–80 i przytoczone tam orzecznictwo.

przez osobę skazaną istotnych informacji dotyczących sposobu, w jaki toczyło się postepowanie karne w jej sprawie – doszło do naruszenia prawa podstawowego tej osoby do rzetelnego procesu sądowego, określonego w art. 47 akapit drugi karty.

D. Właściwe odniesienie do ram czasowych

67. Pozostaje ustalić właściwy moment, w odniesieniu do którego należy rozważyć zastosowanie niepisanej podstawy, o której mowa powyżej, i w odniesieniu do którego należy dokonać dwuetapowego badania omawianego w niniejszej sprawie.

68. W okolicznościach sprawy w postępowaniu głównym pojawia się w szczególności pytanie, czy tym momentem jest, *po pierwsze*, wydanie pierwotnego wyroku, na mocy którego wymierzono MD karę pozbawienia wolności, czy też może nim być, *po drugie*, moment zarządzenia wykonania kary, albo czy obejmuje on, *po trzecie*, moment, w którym sąd odsyłający został wezwany do rozpoznania wniosku o wykonanie kary, której sprawa dotyczy.

69. Zauważam, że znaczenie *pierwszego* momentu wskazanego przez sąd odsyłający nie budzi żadnych szczególnych wątpliwości. Rozumiem, że w tym momencie kara pozbawienia wolności, której sprawa dotyczy, została wymierzona MD w następstwie procesu, w którym oceniono jego winę. Takie postępowanie musi wyraźnie zapewniać odpowiednie gwarancje procesowe, w tym prawo do rzetelnego procesu sądowego przewidziane w art. 47 akapit drugi karty, które jest przedmiotem postępowania głównego. W związku z tym, jak podnoszą również Komisja i rząd polski, zastosowanie niepisanej podstawy rozważanej przez sąd odsyłający musi logicznie odnosić się do sytuacji panującej w wydającym nakaz państwie członkowskim w momencie tego postępowania w celu ustalenia, czy toczyło się ono w kontekście systemowych lub ogólnych nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej wydającego nakaz państwa członkowskiego i czy ponadto nieprawidłowości te w sposób konkretny wpłynęły na prawo podstawowe MD do rzetelnego procesu sądowego.

70. W przypadku przyjęcia przez sąd krajowy, że dwuetapowe badanie daje odpowiedź twierdzącą, stoję na stanowisku, że – jak sugeruje również Komisja – badanie wszelkich późniejszych orzeczeń wydanych po wydaniu pierwotnego wyroku staje się zbędne, ponieważ możliwość ich uznania i wykonania jest uzależniona od możliwości uznania i wykonania pierwotnego wyroku.

71. Gdyby jednak ocena przeprowadzona w odniesieniu do pierwotnego wyroku pozostawiała możliwość jego uznania i wykonania, powstaje pytanie, czy zastosowanie niepisanej podstawy, której sprawa dotyczy, może nastąpić również poprzez odniesienie do sytuacji panującej w wydającym nakaz państwie w momencie wydania zarządzenia wykonania kary (*drugi* moment wskazany w pkt 68 powyżej).

72. W tej kwestii rząd polski i Komisja mają rozbieżne poglądy. Podczas gdy Komisja uważa, że ten moment jest istotny (choć na zasadzie pomocniczej, co wyjaśniłem w pkt 70 i 71 powyżej), rząd polski argumentuje przeciwnie.

73. Co do zasady zgadzam się z Komisją, chociaż to spostrzeżenie zostanie bardziej szczegółowo omówione poniżej.

74. Na potwierdzenie swojego argumentu dotyczącego braku znaczenia drugiego ze wskazanych powyżej momentów rząd polski wskazuje, że zarządzenie wykonania kary nie spełnia definicji „wyroku" w rozumieniu art. 1 lit. a) decyzji ramowej 2008/909, a zatem nie jest objęte zakresem stosowania tego aktu prawnego.

75. W tym względzie prawdą jest, że decyzja ramowa 2008/909 ma zastosowanie, zgodnie z jej art. 3 ust. 3, „wyłącznie do uznawania wyroków oraz wykonywania kar w rozumieniu [tej decyzji ramowej]". Jej art. 1 lit. a) określa „wyrok" jako „prawomocne orzeczenie lub nakaz sądu państwa wydającego nakładające karę na osobę fizyczną". Prawdą jest również, że kara, której sprawa dotyczy, została wymierzona MD w pierwotnym wyroku, podczas gdy późniejsze postanowienie „jedynie" uchyliło pierwotne zawieszenie jej wykonania.

76. Uwaga ta nie oznacza jednak moim zdaniem, że postanowienie to nie ma znaczenia dla stosowania decyzji ramowej 2008/909.

77. Zgadzam się z Komisją, że w niniejszym przypadku pierwotny wyrok mógłby spowodować szczególne stosowanie systemu uznawania orzeczeń zawartego w decyzji ramowej 2008/909 tylko wtedy, gdyby pierwotne zawieszenie wykonania kary zostało uchylone przedmiotowym postanowieniem, ponieważ przed jego wydaniem MD nie miał jeszcze obowiązku rozpoczęcia odbywania orzeczonej wobec niego kary. To zatem to postanowienie (rozpatrywane łącznie z pierwotnym wyrokiem) co do zasady powoduje, po spełnieniu obowiązujących przesłanek, powstanie po stronie organu wykonującego obowiązku wykonania orzeczonej kary. To moim zdaniem wystarcza, by nie wykluczyć, przynajmniej na tym etapie analizy, znaczenia drugiego momentu w czasie określonego w pkt 68 powyżej dla celów rozważenia niepisanej podstawy wyjątkowej odmowy uwzględnienia wniosku złożonego na podstawie decyzji ramowej 2008/909.

78. W związku z tą kwestią rząd polski twierdzi również, że uwzględnienie sytuacji panującej w wydającym nakaz państwie członkowskim w takim momencie jest bez znaczenia, ponieważ zarządzenie wykonania kary nie zmieniło ani charakteru, ani wymiaru orzeczonej kary. Sprawia to, krótko mówiąc, że uwzględnienie to jest zbędne. Rząd polski wyjaśnił ponadto, że zgodnie z obowiązującymi przepisami krajowymi zarządzenie wykonania kary jest obowiązkowe w przypadku, gdy dana osoba popełniła przestępstwo umyślne w okresie próby [39], oraz że w takiej sytuacji sąd krajowy nie dysponuje swobodą oceny i musi zarządzić wykonanie zawieszonej kary.

79. Zauważam, że Trybunał spotkał się z nieco podobną sytuacją w sprawie Ardic [40]. W tamtej sprawie zarządzono wykonanie kary pozbawienia wolności, ponieważ zainteresowany nie przestrzegał warunków zawieszenia. Osoba ta uczestniczyła w procesie zakończonym wyrokiem skazującym ją na karę pozbawienia wolności, ale nie brała udziału w późniejszym postępowaniu, w którym uchylono zawieszenie wykonania tej kary. W tych okolicznościach zwrócono się do Trybunału o ustalenie, czy nieobecność danej osoby w postępowaniu, które doprowadziło do wydania tego późniejszego zarządzenia wykonania kary, może pod pewnymi warunkami stanowić podstawę odmowy wykonania ENA, zgodnie z art. 4a ust. 1 decyzji ramowej w sprawie ENA.

80. Trybunał udzielił odpowiedzi przeczącej i wyjaśnił, że rozważania dotyczące tej podstawy odmowy mogą dotyczyć jedynie orzeczenia będącego wynikiem postępowania (w którym zapada wyrok zaoczny), które ostatecznie rozstrzyga o winie i, w stosownym przypadku, o karze

[39] Według rządu polskiego wynika to z art. 75 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny.

[40] Wyrok z dnia 22 grudnia 2017 r., Ardic (C-571/17 PPU, EU:C:2017:1026; zwany dalej „wyrokiem Ardic").

pozbawienia wolności. Natomiast podstawa ta nie dotyczy orzeczenia w przedmiocie wykonania lub zastosowania kary pozbawienia wolności, z wyjątkiem sytuacji, gdy zmienia ono charakter lub wymiar tej kary, a organ, który je wydał, dysponował w tym zakresie swobodą oceny [41].

81. Z akt sprawy wynika, że zarządzenie wykonania kary rozpatrywane w niniejszej sprawie nie zmieniło ani charakteru, ani wymiaru orzeczonej kary. Ponadto – i z zastrzeżeniem dokonania weryfikacji przez sąd odsyłający – polski rząd wyjaśnił, że sąd krajowy nie dysponował swobodą oceny w zakresie jego wydania.

82. Moim zdaniem jednak z informacji tych nie wynika, że okoliczności w wydającym nakaz państwie członkowskim, które doprowadziły do tego zarządzenia wykonania, muszą stać się bez znaczenia dla celów oceny, czy może mieć zastosowanie in casu niepisana podstawa dla wyjątkowej odmowy uznania wyroku i wykonania kary. Wynika to z faktu, że zainteresowany może przedstawić konkretne dowody wskazujące, że decydująca okoliczność, która doprowadziła do zarządzenia wykonania kary, była namacalną konsekwencją ogólnych lub systemowych nieprawidłowości, o których mowa powyżej.

83. Pod tym kątem w postanowieniu odsyłającym nie ma takich konkretnych dowodów ani nie jest w nim dokładnie określone, co było decydującą okolicznością, która doprowadziła do wydania rozpatrywanego zarządzenia wykonania kary.

84. W tym względzie przyczyny prowadzące do zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności mogą być różnorodne i zależą od obowiązującego prawa krajowego. Jak rozumiem z wyjaśnień przedstawionych przez rząd polski przedstawionych w pkt 78 powyżej, wydanie zarządzenia wykonania kary, takiego jak rozpatrywane, jest automatyczną konsekwencją popełnienia nowego przestępstwa (umyślnego).

85. W tych okolicznościach uważam, jak zasadniczo twierdzi również Komisja, że w przypadku stwierdzenia, że rozpatrywane zarządzenie wykonania kary wynikało automatycznie z nowego wyroku skazującego MD, okoliczności, w których zapadł ten wyrok skazujący (a zatem czas tego nowego wyroku skazującego), stają się istotne dla subsydiarnego zastosowania omawianej niepisanej i wyjątkowej podstawy, jeżeli dowody przedstawione organowi wykonującemu nakaz uzasadniają takie podejście.

86. W wypadku bowiem ustalenia, że ogólne i systemowe nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej wydającego nakaz państwa członkowskiego namacalnie wpływają na prawo danej osoby do rzetelnego procesu sądowego w ramach nowego postępowania, w którym uznano ją za winną popełnienia nowego przestępstwa, ustalenie to będzie musiało mieć znaczenie dla oceny późniejszego zarządzenia wykonania kary do celów systemu uznawania i wykonywania orzeczeń zgodnie z decyzją ramową 2008/909. Jest tak dlatego, że bez takiego nowego wyroku skazującego nie doszłoby do wydania zarządzenia wykonania kary [42].

87. Natomiast jeśli chodzi wreszcie o *trzeci moment* wskazany w pkt 68 powyżej, a mianowicie moment, w którym organ wykonujący nakaz zostaje wezwany do wydania rozstrzygnięcia o uznaniu wyroku i wykonaniu kary, to podobnie jak rząd polski i Komisja nie dostrzegam jego

[41] Zobacz również wyrok LU i PH, pkt 53.

[42] Zobacz także analogicznie wyrok LU i PH, pkt 65–68, 70, zgodnie z którym wydany zaocznie wyrok skazujący, bez którego nie zostałoby zarządzone wykonanie zawieszonej kary pozbawienia wolności, w celu wykonania której wydano ENA, stanowi część „rozprawy, w wyniku której wydano orzeczenie" w rozumieniu art. 4a ust. 1 decyzji ramowej w sprawie ENA.

znaczenia dla celów zastosowania rozpatrywanej niepisanej podstawy, biorąc pod uwagę, że sytuacja w wydającym nakaz państwie członkowskim w tym momencie nie może wpływać z mocą wsteczną na postępowanie karne, które zostało już tam zakończone [43].

88. W świetle powyższej analizy stwierdzam, że w sytuacji gdy wniosek o uznanie wyroku i wykonanie kary na podstawie decyzji ramowej 2008/909 dotyczy wyroku, którym wymierzono karę pozbawienia wolności, której wykonanie, bez zmiany charakteru lub wymiaru kary, zarządzono następnie po uprzednim jej zawieszeniu, należy rozważyć zastosowanie niepisanej podstawy dla wyjątkowej odmowy uznania orzeczenia i wykonania kary, jak przedstawiono powyżej w pkt 66 opinii, oraz przeprowadzić dwuetapowe badanie, na którym się ona opiera, poprzez odniesienie do momentu wydania pierwotnego wyroku, którym wymierzono karę pozbawienia wolności. Jeżeli badanie to nie prowadzi do wniosku, że należy odmówić uznania wyroku i wykonania kary, przeprowadza się to samo badanie, w przypadku gdy dowody przedstawione przed organem wykonującego nakaz państwa członkowskiego przemawiają za takim podejściem, poprzez odniesienie do momentu, w którym wystąpiła decydująca okoliczność, która spowodowała zarządzenie wykonania kary.

V. Wnioski

89. W świetle powyższego proponuję, aby na pytania prejudycjalne Landgericht Aachen (sądu krajowego w Akwizgranie, Niemcy) Trybunał odpowiedział w następujący sposób:

Artykuł 3 ust. 4 decyzji ramowej Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej

należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji gdy ta decyzja ramowa nakłada na organ wykonujący obowiązek uznania wyroku i wykonania kary oraz gdy, *po pierwsze*, organ ten posiada dowody na istnienie systemowych lub ogólnych nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej w wydającym nakaz państwie członkowskim, może on odmówić takiego uznania i wykonania tylko wtedy, gdy, *po drugie*, stwierdzi, że w konkretnych okolicznościach sprawy istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby przyjąć, że – przy uwzględnieniu między innymi przedstawionych przez osobę skazaną istotnych informacji dotyczących sposobu, w jaki toczyło się postępowanie karne w jej sprawie – doszło do naruszenia prawa podstawowego tej osoby do rzetelnego procesu sądowego, określonego w art. 47 akapit drugi Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

W sytuacji gdy wniosek o uznanie wyroku i wykonanie kary na podstawie decyzji ramowej 2008/909 dotyczy wyroku, którym wymierzono karę pozbawienia wolności, której wykonanie, bez zmiany charakteru lub wymiaru kary, zarządzono następnie po uprzednim jej zawieszeniu, wspomniane powyżej dwuetapowe badanie należy przeprowadzić w odniesieniu do momentu wydania pierwotnego wyroku, którym wymierzono karę. Jeżeli badanie to nie prowadzi do wniosku, że należy odmówić uznania wyroku i wykonania kary, to samo badanie przeprowadza

[43] Dodam, że w przeciwieństwie do systemu decyzji ramowej w sprawie ENA decyzja ramowa 2008/909 nie przewiduje przekazania osoby skazanej *z państwa członkowskiego wykonującego nakaz do państwa członkowskiego wydającego nakaz, lecz odwrotnie*, bądź nie przewiduje żadnego przekazania, gdy dana osoba, taka jak MD, znajduje się już w państwie członkowskim wykonującym nakaz.

się, w przypadku gdy dowody przedstawione przed organem wykonującego nakaz państwa członkowskiego przemawiają za takim podejściem, poprzez odniesienie do momentu, w którym wystąpiła decydująca okoliczność, która spowodowała zarządzenie wykonania kary.